

BUITEN

6^e JAARGANG N°. 44.

ZATERDAG 2 NOVEMBER 1912.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET POPTA-GASTHUIS TE MARSUM BIJ LEEUWARDEN.
DE WONINGEN DER OUDE VROUWEN.

INHOUD:

DE STERRENHEMEL IN NOVEMBER, door A. A. N.	BLZ. 520
DE ROLSTOEL VAN COUTHON (SLOT), NAAR HET FRANSCH VAN G. LENOTRE	520
„DE NONNEN” (GEDICHT), DOOR M. COHEN JR.	521
HERINGA-STATE EN HET POPTA-GASTHUIS TE MARSUM BIJ LEEUWARDEN (SLOT), DOOR N. J. WARINGA, GEILLUSTREERD	BLZ. 519 EN 522—527
HERFSTNEVELS, DOOR P. E. W. K.	BLZ. 525
DE SPIN ALS WEERPROFETES.	526
BEZOEK AAN FORMOSA, DOOR A. V., GEILLUSTR. BLZ. 526—529	
’S MORGENS VROEG OP DE VISCHMARKT, DOOR AUG. F. W. VOGT, GEILLUSTREERD	BLZ. 529
VISSCHEN-LORE, DOOR G. DE GRAAF	530

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzoekt ook achter op de foto’s.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk ait blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

DE STERRENHEMEL IN NOVEMBER.

HET volgende overzicht geeft den stand der Sterrenbeelden in den vóóravond (te ongeveer 8 uur):
Zenith: Andromeda, Cassiopeia, Cepheus, Hagedis;
Noorden: Groote en kleine Beer; Draak;
Noordoosten: Giraffe, Lynx, Tweelingen;
Oosten: Eridanus, Orion, Perseus, Stier, Wagenman;
Zuidoosten: Driehoek, Ram, Walvisch;
Zuiden: Kleine Paard, Pegasus, Zuider Visch, Visschen, Waterman;
Zuidwesten: Dolfijn, Steenbok;

Westen: Arend, Hercules, Lier, Ophiuchus, Pijl, Vos, Zwaan.
De Melkweg loopt te 8 uur door het Zenith, vrijwel van Oost naar West; maar ondanks dezen gunstigen stand trekt zijn schijnsel, dat in de hoog aan den hemel staande sterrenbeelden Cepheus, Cassiopeia en Perseus vrij zwak is, niet bijzonder de aandacht.

Er zijn deze maand niet minder dan zes *Algolminima* waarneembaar, nl. den 2^{en} even na middernacht, den 5^{en} te 9 uur, den 8^{en} te 6 uur, den 22^{en} te 2 uur na middernacht, den 25^{en} te 11 uur en den 28^{en} te 8 uur.

Het Zodiakaallicht is ook in November nog uitstekend aan den morgenhemel zichtbaar, ten minste zoolang de maan niet hindert, d.i. dus in de 2^e en de 3^e week der maand. Brengt November ons bijzonder heldere nachten, dan zal men tot even na den 15^{en} mogelijksterwijs ook den *Gegenschein* kunnen vinden, ten Zuidwesten der *Pleiaden* in het sterrenbeeld Stier. Later krijgt het zwakke oppositielicht last van de nabijheid van Saturnus, nog later is er bovendien maneschiijn.

De omstandigheden zijn ditmaal van de waarneming der *Leoniden*, de vallende sterren welke straalpunt tusschen de sterren ζ en ϵ van den Leeuw ligt, zeer gunstig. Men ziet ze gewoonlijk het talrijkste tusschen 13 en 18 November, en wel in den nanacht. De maan die den 9^{en} nieuw is, hindert ditmaal niet. De *Leoniden*, afkomstig van de teruglopende komeet 1866 I gaan de aarde in haar baan tegemoet, treffen haar aan de voorzijde, en schijnen zich dus zeer snel te bewegen.

Later in de maand (17—23 November) zien wij gewoonlijk nog overblijfselen van de befaamde komeet van *Bicla*, die zich indertijd om zoo te zeggen onder de oogen der astronomen in tweeën gesplitst heeft en die rechtlopend was. Hun straalpunt bevindt zich bij de ster γ Andromeda. De *Biclieden* vertoonen zich in den vooravond, halen de aarde in, en treffen haar dus aan de achterzijde met een vrij geringe betrekkelijke snelheid.

De *tijdsvereffening* heeft in het begin van November hare kleinste waarde: de zon is dan 16 minuten bij de klok voor. Langzamerhand vertraagt zij echter, komt omstreeks Kerstmis met de klok gelijk en raakt dan vervolgens gaandeweg een kwartier achter (half Februari).

Mercurius bereikt den 19^{en} November een oostelijke elongatie

van 22 graden, maar gaat door zijn lagen stand toch nog geen uur na de zon onder, zoodat er wel geen sprake van zal zijn, de planeet te zien.

Venus zal zich deze maand al wel als avondster vertoonen. In de tweede helft der maand gaat de helderste der planeten al volle twee uur na de zon onder.

Mars en *Jupiter* zijn niet waarneembaar. *Saturnus* is den heelen nacht prachtig zichtbaar: de planeet vormt een fraaie constellatie met de *Pleiaden* en de *Hyaden*, welke hoofdstel den rooden *Aldebaran* vrij duidelijk in helderheid overtreft. Zij is den 23^{en} November in oppositie met de zon, en loopt westwaarts, welke retrograde beweging tot aan het eind van het jaar zal aanhouden.

De dagbladen hebben al een en ander omtrent de eerste komeet van dit jaar vermeld, den 8^{en} September te Sydney ontdekt. De komeet was in de eerste helft van October van de vijfde grootte en dus met het bloote oog zichtbaar, maar alleen in kijkers als komeet te herkennen. De helderheid neemt nu af, maar daar de komeet inmiddels veel verder Noordelijk is gekomen, en dus in gunstigen stand voor de waarneming, acht ik het waarschijnlijk, dat zij gedurende de eerste helft van November, voordat het Eerste Kwartier gaat hinderen, althans in een binocle nog duidelijk zichtbaar zal zijn. Bezitters van een sterrenkaart kunnen haar zoeken op een boog, die van γ Serpentis loopt in de richting van γ Heraldis. Den 30^{en} October stond zij even ten Oosten van π Serpentis: en in drie dagen vordert zij ongeveer twee graden.

Auteursrecht voorbehouden.

A. A. N.

DE ROLSTOEL VAN COUTHON.

(Slot).

T OCH moet men verwonderd zijn, dat 'n man in dergelijke omstandigheden gelegenheid heeft gevonden om 'n eerste rol in het revolutionnair drama te spelen, welks personen zoo wakker, zoo op hun hoede, en bewogen zijn, dat men ze zich steeds voorstelt, 'n tribune bestijgend, in beweging, en aan patriotische opgewondenheid ten prooi, van den eenen kant van Frankrijk naar den anderen kant loopend, om er de stormwind der opstanding aan te blazen, die de oude wereld moest ontwortelen. En deze gebrekkige, die zijn deel van den orkaan wil, verschijnt te midden dezer algemeene ontketening, in z'n rolstoel en z'n lamheid, als 'n bijna grandiose verschijning van volharding en wilskracht.

Nu we dit hulpmiddel * * * dienen we de plaats er van te vinden in de verschillende gebeurtenissen van Thermidor.

Wij zijn in de Conventie: de twee Robespierre's, Saint-Just en Lebas, zijn buiten de wet gesteld: men duwt ze naar het hek. Maar Couthon, die hun lot deelt, Couthon, die gedurende dit boven hunne hoofden losgebarsten onweer, zich onbewegelijk heeft moeten houden, op een bank beneden de tribune gezeten, d'oogen op z'n magere kinder-beentjes gericht, wie heeft zich toen met Couthon belast?

Zijn gendarme, waarschijnlijk, zal hem op de schouders hebben genomen, en buiten het pretorium hebben gebracht, waar de rolstoel niet binnen had kunnen treden. En z'n terechtstelling afgekondigd zijnde, als Robespierre naar de gevangenis van het Luxembourg gesleept wordt, zijn broer naar La Force, Lebas naar de Congiergerie, St. Just, naar de Ecosaais, wie vergezelde toen Couthon, naar het voormalige klooster van Pont Royal — Port-Libre —, dat hem als huis van bewaring was aangewezen? Is het mogelijk hem ons voor te stellen, de stad doortrekkend in z'n wagentje, zich zelf op die wijze naar de gevangenis leidend?

Zoodra hij opgesloten zit, verbreidt de opstand zich in Parijs: een order van de Commune levert Robespierre en de anderen uit; Couthon werd eerst nog vergeten. Pas om één uur 's nachts denken zijne vrienden aan hem en verzoeken hem op 't Stadhuis te verschijnen. Men zet hem weer in z'n driewieler en onder 'n stortregen daalt hij in allerijl de tamelijk steile helling van de Rue St. Jacques af, terwijl aan beide zijden twee gendarmen rennen, die met z'n bewaking belast zijn, en welker namen door processen-verbaal uit dien tijd bewaard gebleven zijn: ze heetten Muron en Javoire.

De „place de Grève” was vol „mannen, bajonetten, pieken en kanonnen”. Deze angstige huilende massa week, verschrikt in deze nacht vol bliksems en donder, voor de duivels-verschijning van den doorweekten lamme uit, die het lijf vooruit, de tanden op elkaar door de kracht van z'n poging, higgend, de ellebogen in de lucht, de vuisten om de draaibeweging van z'n voertuig, eindelijk voor het terras van het Stadhuis stilstond, waarin de vensters als verlichte rechthoeken, in 't donker der omgeving, scherp afgesneden stonden.

Het Conventie-lid werd door iemand op den rug genomen, en naar de eerste étage gebracht. Van nu af hebben we 't verhaal van 'n spion, die zich daar bevond en die op deze wijze het binnenkomen van Couthon beschrijft.

In de zittingszaal stonden de twee Robespierre's, waarvan d'een naast den president Lescot-Fleuriot stond, d'ander naast Payan. Even later werd Couthon binnengeleid, en opmerkelijk is, dat hij nog steeds door z'n gendarme gevolgd werd. Toen hij aankwam, werd hij door Robespierre omhelsd, die ook de

hand van den gendarme nam en hem zeide: Dappere soldaat, ik heb steeds uw corps geacht en hoog gehouden! Ga naar buiten, en zet het volk mede op tegen al deze partij-menschen.

De raad was zonder twijfel goed, maar Couthon werd daardoor in 'n slecht parket gebracht, omdat hij, van z'n drager beroofd, zich aan de willekeur van den eerste den beste overgeleverd bevond. Tien uur later het stadhuis door de mannen van de conventie werd bestormd, en in de paniek, die op het revolvershot van Merda volgde, de jonge Robespierre uit het venster sprong, Lebas zich voor 't hoofd schoot, en Henriot 'n binnenplaats zonder doorgang invluchtte, bleef Couthon, ongewapend, hulpeloos, zonder steun achter.

Hij liet zich op den parketvloer vallen, en zich van zijne handen als krukken bedienend, zijne lamme beenen met zich sleepend, slaagde hij er in bij 'n tafel te komen, waar hij zich onder verborg. Toch werd hij er door iemand bemerkt; men wierp hem als 'n pak op het trapportaal bij de treden; 'n beweging die hij maakte, deed hem van al de steenen trappen rollen tot onder aan toe. Zoo vond men hem 's morgens, uitgestrekt op 'n kleine binnenplaats, waar hij heengekropen was: onbewegelijk, het gezicht naar de muur gericht, hield hij zich dood; toen 'n paar mannen hem schudden om 'm op te krijgen, trachtte hij zich met 'n zakmes, dat hij open in de hand hield, van 't leven te berooven.

Men bond hem op 'n baar, en droeg hem naar het hospitaal, waar de chirurgijn Dessault zijne wonden verbond; vervolgens werd hij langs de kaden, naar de Tuilleries gebracht. Hij werd op zijn brancard onder aan de trap gelaten, die naar het Kabinet van het Comité van het Openbaar Welzijn leidde, onder den boog van 'n ingang naar 'n binnenplaats. Vele menschen kwamen er om heen staan.

Reeds zes uur lag Robespierre gewond te zuchten, uitgestrekt op 'n tayan, in de audientiezaal van het Comité. Daar waren ook 'n payan, Saint Just en Dumas, gezeten in 'n vensternis. Toen kwam er 'n bevel al deze overwonnenen naar de Conciërgerie te geleiden, en 'n tragische optocht werd gevormd, waarbij Robespierre, door vier man in 'n stoel gedragen, voorop ging. Z'n hoofd was verbonden en het verband bedekte als 'n mits z'n heele schedel; z'n blauwe jas was aan den rechterelleboog gescheurd en op den rug in 't midden over de geheele lengte in tweeën. Hij was zonder schoenen, en de kousen hingen hem op de enkels. Hij opende vaak de oogen en dat hij z'n kracht niet verloren had, bewees het feit, dat hij de trap afgedragen wordend, een der mannen die z'n stoel droegen, 'n geweldigen vuistslag in den nek toebreacht.

De dragers van Couthon versnelden den pas. Achter de brancard liepen Dumas, kenbaar aan z'n zwarte jas van lichte stof, die op 'n soutane geleeke; Payan, wel heel correct, 'n witte das en grijs gekleede jas; en Saint-Just, die er uitzag om door 'n ringetje te halen in 'n nieuw zomerpak, de das fraai gestrikt, 'n chamouze-kleurige gekleede jas, 'n wit vest en 'n grijs-witte broek.

Deze optocht schijnt echter de Parijzenaars niet bijzonder ontroerd te hebben; eenige nieuwsgierigen waren er wel, maar de massa trok zich er niets van aan. Men weet alleen dat op 't vaste middendeel van de Pont-Neuf de dragers van Robespierre 'n oogenblik stil stonden om uit te rusten. Ze zetten de fauteuil voor het voetstuk van het verwoeste standbeeld neer.

Tegen vier uur 's middags werden de twee en twintig ter dood veroordeelden van dien dag, waaronder Couthon zich bevond, naar het schavot gebracht; de lamme zat in den derden wagen, met hangende beenen, en het hoofd in doeken gewonden, 'n verschrikt gelaat en lijkwit, rond te zien. Op de place de la Révolution gekomen, grepen twee „beambten” van Sanson hem bij armen en voeten om hem op het platform te dragen. Met hem begon de terechtstelling. Daar was hem niet op de gewone wijze op de plank kon bevestigen, werd hij er loodrecht(?) op bevestigd; maar zijn verminkt lichaam leende zich zeer slecht voor al die handgrepen en het duurde 'n kwartier voor men hem goed had gelegd! Een kwartier van verschrikkelijken angst, dat den terechtgestelde hartverscheurende kreten van pijn ontlokte, door het gehuil van het volk overschreeuwd. Hij stierf ten lange leste.

Couthon, wien het niet meegeloopen was, daarover zal men 't wel eens zijn, had echter het geluk van 'n goed zoon te hebben.

Hij had in 1787, vóór zijn lamheid, de dochter van 'n luitenant in de buurtschap van Orcet, 'n zekere Marie Brunel, gehuwd, die hem tot vader van twee kinderen gemaakt had. De oudste, Antoine-Xavier, was bijna zeven jaar toen z'n vader stierf, de jongste was pas in '90 geboren en was dus vier jaar oud.

Wat is er van dit jongste kind dien negenden Thermidor geworden? Is de moeder, waanzinnig van smart door de gebeurtenissen, haar jongste kwijt geraakt op haar tochten door Parijs dien dag? Werd het gestolen of misschien gedood door 'n vrouw, wie Couthon eens háár kind ontroofd had? Het is niet bekend, maar zeker is dat het dien dag voorgoed verdwenen is.

De weduwe van het conventieel vestigde zich met haar zoon Antoine weer in Orcet. Daar was moed voor noodig; de menschen uit het gehucht die op de hand van Couthon geweest waren tijdens z'n macht, kwamen tegen z'n herinnering in opstand, zelfs besloot de gemeenteraad dat z'n geboorteacte uit de Registers van de gemeente zou geschrapt worden. „Laten we de „herinnering van dezen schandlijken verleider uitwisschen en „aan de vlammen het portret van dit monster ten prooi geven.

„Dat nooit het vaderland de plaats van zijn geboorte weten „moge en mogen de schimmen van de martelaren der vrijheid „zijn vluchtige schaduw vervolgen tot in de sombere woningen „des doods!”

Men ontdekte twee portretten in de gemeente van den terechtgestelde; ze werden op de markt verbrand, terwijl de jeugd van de streek 'n farandole om den brandstapel danste. De reactie na Thermidor was zoo door en door laag-bij-de-grond, dat de overwonnenen van dat tijdstip er bijna sympathiek door werden.

De verachting, welke deze latheden bij Antoine Couthon opwekten, deed al heel vroeg in hem 'n eerbied voor de nagedachtenis van z'n vader groeien.

Zeventien jaar oud, nam hij deel aan de oorlogen van het Keizerrijk. Aan de Moskowa, nog onderofficier zijnde, kreeg hij 'n eervolle vermelding. Napoleon liet hem ontbieden, bood hem 'n promotie als officier aan, mits hij van naam veranderen wilde. Antoine Couthon weigerde, zeggend dat het niet aan hem stond z'n vader af te vallen — en zoo bleef hij sergeant. Na de Restauratie keerde hij naar Orcet terug, tegen alle vooroordeelen in, en bleef er twintig jaar wonen. In 1848, toen „de wind omliep”, en de Republiek weer werd uitgeroepen, begonnen z'n medeburgers te vinden, dat er toch wel wat goeds aan Couthon geweest was. En niet wetend door welke daad bij den zoon weer goed te maken, wat den vader misdaan was, boden zij hem 'n feestmaal aan, waaraan de oud-strijder bereid was voor te zitten.

Het was 'n wat in zich zelf gekeerde, ruwe, vasthoudende man. Er is 'n brief van hem bewaard gebleven aan 'n koningsgezind geschiedschrijver die zijn vader gestreng had beoordeeld: „De „naam Couthon” schreef hij, „was langen tijd moeilijk te dragen; „nu hij echter grooter begint te worden in de oogen van het „publiek en het geoorloofd is, er over te spreken, zal ik niet dulden, dat hij aangevallen wordt”.

Antoine Couthon stierf in 1867. Napoleon III had hem tot ridder in het Legioen van Eer benoemd. Hij liet 'n zoon na, die in Italië tijdens de cholera-epidemie overleed, twee nog jeugdige dochtertjes achterlatend. En zoo komen we tot aan de schenkster van den rolstoel.

Nu het historische meubel* zelf. * Geen stuk draagt meer kenmerken van echtheid dan dit. De rolstoel („brouette” = *kruiwagen*) werd aan Couthon geleend door de bewaarders van het nationaal meubelbezit; zij kwam uit het kasteel Versailles waar zij in het bezit van „de vrouw van Charles-Philippe-Capet” was geweest, anders gezegd, aan de gravin Artois had toebehoord. Na Thermidor eischte de meubel-bewaarder de stoel weer op, om naar het „depôt national des machines” in de Rue de l'Université, te worden overgebracht. Deze eisch, waarvan het origineel bestaat, is gedateerd van Messidor an III. Het staat echter vast, dat op dat tijdstip de weduwe van Couthon al naar haar dorp was teruggekeerd, en haar meubels en verder alles wat haar aan haar man herinneren deed, had meegenomen. De teruggave van de fauteuil had dus niet plaats; deze is trouwens sedert in Auvergne gebleven. De weduwe van Couthon stierf in 1843; haar zoon, zooals we reeds zeiden, in 1867. Beide waren onweerlegbare getuigen. De herinneringen aan de gebeurtenissen van het jaar II waren hen levendig bijgebleven; zij hadden Couthon in zijn rolstoel gezien; en dit belangwekkende stuk, thans in de verzamelingen der stad Parijs bewaard, zal een der meest sprekende en meest echte voorwerpen uit het revolutionaire tijdperk blijven, waarvan het museum Carnavalet zulke aangrijpende specimen bezit.

(Naar het Fransch van G. LENÔTRE).

„DE NONNEN”.

De doodsche nonnen schrijden,
Geruchteloos en zacht,
Voorbij, in hunne wijde
Dof-zwarte kleederdracht.

De zwijgende aangezichten,
Met d'oogen somber stil,
Uit diepe kap, bleek-lichten,
Met rustig-vasten wil.

Zoo gaan ze, wat gebogen,
Langs-heen het menschgewoel
Héél stil, en ingetogen,
En plichtsvol, naar hun doel.

Auteursrecht voorbehouden.

M. COHEN JR.

BERICHT.

De Redactie acht zich verplicht alsnog een verzuim te herstellen, dat in den vorigen jaargang heeft plaats gehad.

Zooals onze lezers kunnen opmerken, wordt steeds onder de afbeeldingen in „Buiten” de herkomst der foto's vermeld, waarnaar de reproducties vervaardigd zijn. Dit is echter verzuimd bij de illustraties behorende bij het artikel „Oudewater” op blz. 620—623 van den jaargang 1911.

Deze foto's waren uitgewild en afgestaan door de *Rijks-Commissie tot het opmaken en wijzigen van een inventaris en eene beschrijving van de Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst*.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HERINGA-STATE. DE GROOTE ZAAL.

HERINGA-STATE EN HET POPTA-GASTHUIS TE MARSUM BIJ LEEUWARDEN.

(Slot).

GAAN we vervolgens over tot de beschrijving van
HET GASTHUIS.

Ten Noorden van Heringa-State, daarvan door een breede gracht en een deel van den slottuin 1) gescheiden, bevindt zich, met zijn frontgevel gekeerd naar den rijweg van Deinum naar Beetgum, het Popta-gasthuis.

De eerste steen daaraan werd gelegd den 17 Juni 1711, doch de Stichter zelf heeft de voltooiing er van niet mogen beleven. Hij overleed den 7^{en} November van het volgende jaar en, volgens de plechtige inwijdingsrede van Dr. Gerroltsma, d.d. 13 Mei 1713, 2) was het „bijna ten volle voltooid” toen Dr. Popta stierf.

De stichting beslaat een oppervlakte van 13 are 82 centiare. Zij is gebouwd in nagenoeg langwerpige-vierkante vorm, met een groot bleekveld in het midden; daaromheen bevinden zich zes-en-twintig kamers, een waschhuis en „een zaal off groote camer voor de Heeren Voochden”.

Een hardsteen stiep geeft toegang tot de rijk gebeeldhouwde hoofdepoort (zie de voorplaat van het vorige nummer). Te betreuren valt het, dat deze stiep, benevens de ramen van den frontgevel, met luiken voorzien, niet meer in hun oorspronkelijken toestand verkeerden, waardoor veel afbreuk wordt gedaan aan het typische karakter van het gebouw.

Boven de poort leest men in eene ovale cartouche:

VROUWEN-HUYS

GESTIGT DOOR DE HEER HENRICUS
VAN POPTA I. U. D. 3) EN ALLER OUDSTE ADVOCATEET
S HOF VAN FRIESLAND IN 'T LXXVIII JAAR SIJNS
OLDERDOMS; 'T LIII SIJNER EERSTE; 'T XXII
SIJNER OUDSTE ADVOCATURE; EN VA CHRISTI GEBORTE
MDCCXII

1) Dit gedeelte van den tuin draagt op een oud kaartje in den Atlas van het Friesch Genootschap te Leeuwarden den naam „Rapenburg”. Verder wordt er in het testament van Dr. Popta nog gesproken van „de olde hovinge”, „het jongh (of „nieuw”) hoff”, „het sparsteck”, de „olde ypere boomen”, de „Poorts cingel”.

2) Het origineel dier rede komt voor onder de H. S. ter Prov. Biblioth. te Leeuwarden.

*Siet, hoe een eele Bij hier staet voor syne Koningh
Tot voedsel van de Stock den Seem van syne hooningh
In Raaten lang vergaard: uijt liefd en Dankbaerheyt
Aldus besteedt de vrugt van synen Arreheyt
Dees Iveraer is waard: selv na syn Dood te Leeuen
In duursaem Marmarsteen, God wil hem Eewigh geeuen
Een overloedig deel: voor sijn Getrouweghijt
In 's Heemelsch Konnickrijck waerop dees grondslag leit
S. Gerroltsma Icuus.*

Het Popta-wapen boven dit opschrift, tusschen de bijna levensgrote beelden, komt eveneens voor op een steentje in de beide topgeveltjes ter weerszijden van den hoofdingang.

De poort doorgaande, komt men door een korte gang op het binnenplein met zijn ruim, afgesloten bleekveld.

Hier vallen onmiddellijk in het oog het fraaie topgeveltje aan den binnenkant van den hoofdtoegang en dat van het daartegenover gelegen waschhuis (zie de voorplaat van dit nummer): de rijke ornamentatie dier geveltjes getuigt o.a. van de onbekrompen wijze, waarop de stichting tot stand kwam. Ook hier is helaas, door verandering der vensters, het oorspronkelijke, typische karakter voor een goed deel verdwenen.

Eene versierde, ovale cartouche in den gevel van het waschhuis leert ons o.m. de leggers van den eersten steen der stichting kennen: blijkbaar waren dit Trijntje, Johannes en Jan, kinderen van Johannes Jellema en zijne vrouw, welk echtpaar door Dr. Popta in zijn testament wordt aangeduid als „myn olde getrouwe domestique dienaers Johannes Jellema ende Sypckien Johannes”. Men leest hier n.l.:

*Trijntje: Iohannes ende Ian
Iohannis Iestina drie gespan
Leijden te Saam Eeren Trouwe
Den Eerste steen van dit gebou
Den 17 Junij 1711.*

De klaarblijkelijk later gebouwde topgevel daartegenover bevat eene soortgelijke cartouche met het opschrift:

3) I. U. D. = Iuris Utriusque Doctor, d. i. Doctor in de beide Rechten.

IN MORTE LVCRVM I)

Terwijl dit Gods huys weerd gesticht
Sag men ontbloom van 's werelts ligt
Den Stigter en dit loflijk werck
Bes ook aldus sijns leewens perck
den 7 Nov. 1712.

De eerste deur rechts binnengaande komt men in de Voogdenkamer.

Hier ziet men aan den wand in gebeeldhouwd ornament de wapens van Dr. Popta en zijne moeder, tegelijk met die der vier eerste door hem benoemde regenten. Omtrent hen vermeldt het testament:

„Eintlyck nominere, stelle ende autorisere tot curatoren, „voochden ende administrateurs over myn soo nieuw gebouwde „Gasthuis tot Marssum de Heer Advocaat Dr. Simon Gerroltsma, „Pier Tania, coopman ende vroetsman binnen Leeuwarden, „Sixtus Bruinsvelt, schryver ende burger hopman ende Iohannis „Iellema, burger Sergeant van deselve, mede aldaer myn getrouwe „diender. Sullende de laeste Iellema myn trouwe dienaar ge- „duirende syn leven alleen de administratie hebbe tot syn doot „toe”. 2)

Een tweetal grootere wapenborden aldaar leeren ons kennen de wapens en namen met jaartal van benoeming van ál de regenten, van de stichting van het gasthuis af tot op heden; temidden daarvan prijkt binnen elk bord het Popta-wapen (helmteeken: een zilveren lelie).

Zoodra namelijk één der voogden is overleden, kiezen de overigen „binnen een maent daerna in plaats van de afillievige „wederom tot Voochd een bequaem persoon van deselve religie „als de overledene is geweest”.

„Siet mynhear wel; gin ien adellyke! Gin ien jan'e Hearen mag jan adel wese!” voegde mij de spraakzame portiersche toe, terwijl ik mijne oogen over een dier borden liet gaan. In deze meening bleek zij echter, met zoovele anderen, zich te vergissen. Alleen regeeringspersonen en hooggeplaatste ambtenaren zijn uitgesloten; omtrent adellijken vermeldt het testament niets. De nieuwe voogd moest n.l. zijn „een vroom ende getrouw eerlyck ende concientieus burgerlyck persoon, hetsy van hoedanige religie mach wesen, de Groote Staets ende Ampts persoonen uit beleeftheit wegens groote occupatie excuserende”.

Als belooning voor hunne veelvuldige bemoeiingen strekken het gebruik van Heringa-State, de vruchten van den rijk beplanten boomgaard, benevens vijftig gulden 's jaars. Om de twee jaren is één hunner bij toerbeurt Rentmeester en voert de administratie der Stichting enz.

De wanden van het *Waschhuis* zijn van binnen met afwisselend groen- en geel-verglaasde tegels opgezet; aan den zolder ziet men de plaatsen voor het ophangen der beide geslachte koeien, jaarlijks ten behoeve der verpleegden.

De zes-en-twintig kamers werden door den testator in vier deelen

1) d.i. Door sterven Gewin.

2) Uit M. S. aantekeningen ter Prov. Biblioth. te Leeuwarden blijkt echter, dat genoemde Jellema al een zeer onbetrouwbaar rentmeester gedurende zijn leven geweest is.

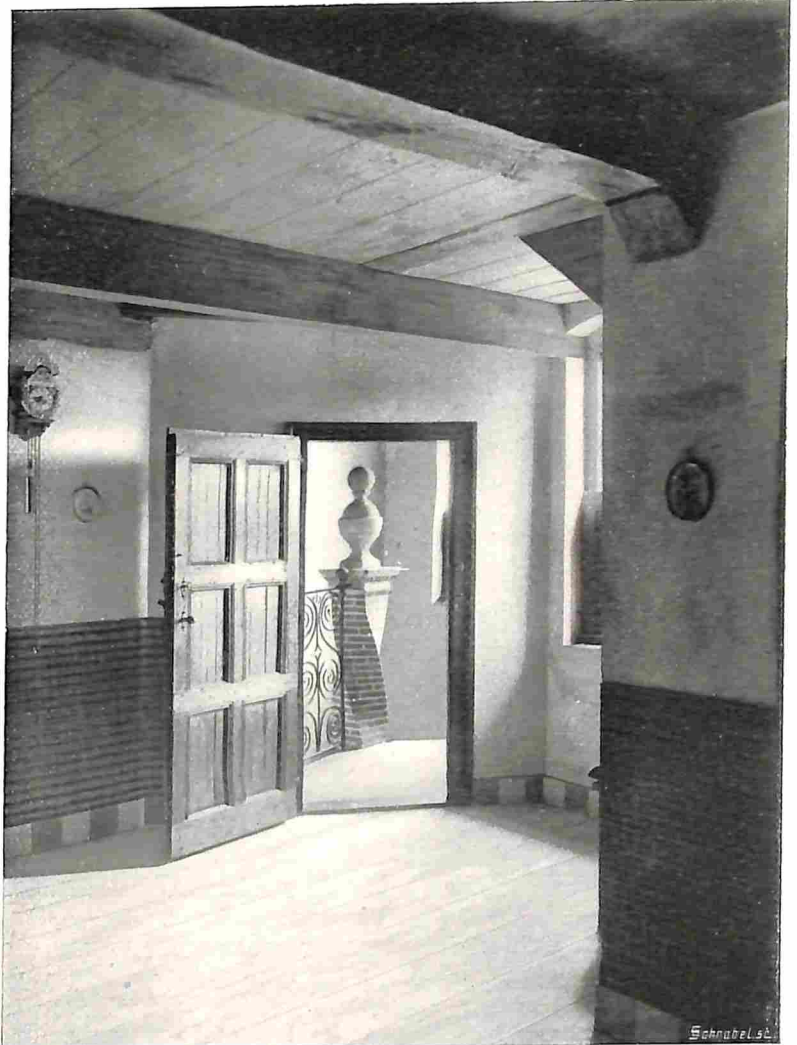

Foto Aug. F. W. Vogt.

HERINGA-STATE.

DE TOEGANG TOT DE ZOLDERVERDIEPING.

verdeeld, zoodat elke voogd kan beschikken over zes en een halve kamer, zooals het lot ze hem toeweest.

Ieder dezer woningen bestaat uit ééne kamer, met bedstede en kast, een zolder en een voorportaal, uitkomende op de straat rondom het gemeenschappelijk bleekveld. Zij zijn bestemd tot opneming van zes-en-twintig behoeftige vrouwen, „niet alleen „weduwen, maer ooc ongetrouwde vrouwen ofte bejaerde doch- „ters”, „van allerhande religion soo Gereformeerde, Roomsgesinde, „Remonstrantse, Doopsgesinde ende andere” (Israëlieten bleven blijkbaar ongenoemd), „die zich moesten comporteeren stil, „sedich, vreesaem ende eerbaer, „sonder door kiewagien ofte ander- „zins eenige onrust te causeren, „ooc behouden sijn de Voochden „alle behoerlijcke eere ende respect „te bewiesen”. Verder vervolgt het testament: „iemant ter contrary „doende sal door de Voochden uit „eigener private auctoriteit sonder „figuur van recht via facti uit het „Gasthuis mogen worden gesett „ende gedeslogieert.”

Wat Dr. Popta bij de stichting van zijn gasthuis de vrouwtjes behalve huisvesting, deed toekomen blijkt verder uit deze aanhaling uit zijn testament:

„Sal de Rentmeester 's jaerlix „omtrent alderheiligen coopen een - „bequaem ende goedt slachtbeest, „niet minder als ses hondert pont „de buick ende hetzelve in ses ende „twintich portien geleit wesende „onder de weduwen en vrouwen dis- „tribueren” (eene latere verandering bepaalde, dat in plaats van één 's jaarlijks, met Kerstmis, twee dergelijke koeien zouden geslacht worden), „de Rentmeester sal ty- „dichlyk mede inde herffst ieder „van de Vrouwen besorgen een half „tonne winterbier, en dan des so- „mers een half tonne mate bier. 1) „Item een half schuute goed bag „gelaar 2) tot brandinge. Item win-

Foto Aug. F. W. Vogt.

ZOLDERVERTREK OP HERINGA-STATE. RECHTS DE ZOOGENAAMDE DR. POPTA-BEDSTEDE.

1) bier, in Maart gebrouwen.
2) gebaggerde turf.

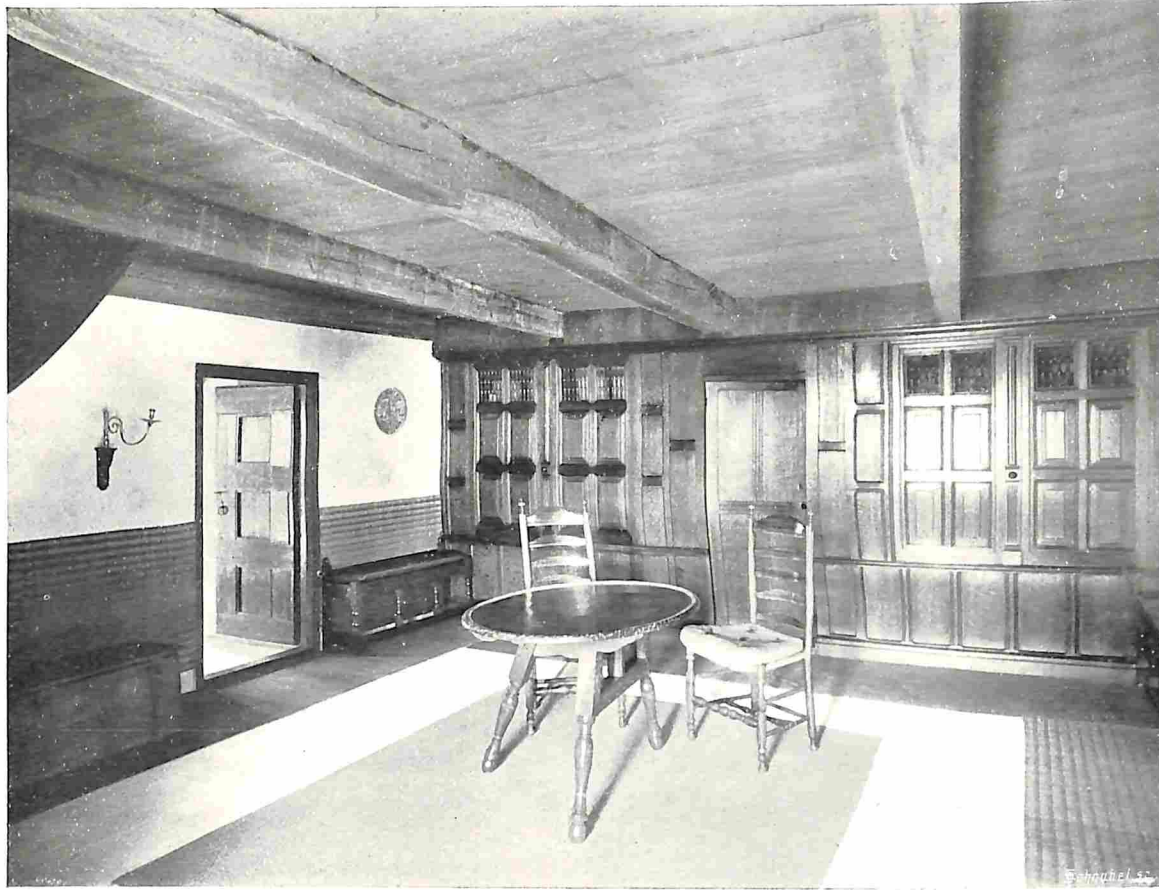

Foto Aug. F. W. Vogt.

HERINGA-STATE. ZOLDERVERTREK MET BERGPLAATS DER ARCHIEVEN.

„ters ende somers ieder vrouws persoon off weduw een halff „kyntien 1) rocde 2) booter. Item van twee soete melcx caesen „in vcegen als voren. Item van een halff verndel grauw ende een „halff verndel witte orten. 3) Item van een halff verndel gort. „De weduwen en vrouwen sullen mede elcx alle weecken ge- „nieten een half brocd, een half bolle 4) ende een regelweggen, 5) „sampt 's jaerlix een kars 6) ende Paeschwegh. De weduwen „ende vrouwen sullen 's jaerlix hebben een maelyt ter somma „van vyftich car. gls. 7) welke 's jaerlix gehouden sal worden „ter geheuchnisse van my Testator op mijn sterffdach; noch sal „ieder weduw 's somers twee pondt, ende 's winters vier pondt „keerssen genieten. Item sullen de weduwen en vrouwen boven „t geene voorsz. weecklix ieder int besonder genieten uit myn „Testators opcomsten by de Voochden uit te keeren veertien

1) een kinnetje = ongev. 10 kilogram; 2) roode booter = goudgele grasboter; 3) erwten; 4) bolle = wittebrood; 5) aan regels gebakken wittebrood; 6) karswegh = Kerstwegge, een krentebrood voor Kerstmis gebakken; 7) een Carolusguiden had dezelfde waarde als onze tegenwoordige gulden.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HERINGA-STATE. ZOLDERVERTREK MET KASTJE VAN DR. POPTA.

„stuiuers ende wanneer de opcoms- „ten voorspoedich sijn, sullen de „Voochden alsdan de weeckgelden „na tytsgelegentheit vergrooten „ende uit de opcomsten den wedu- „wen en vrouwen eenige kledinge „in linnen en wollen subsidieren soo „dan dienstichst ende oirbaerlix „sullen verstaen te behoren. Ooc „sullen de Voochden somers aen „ieder vande Vrouwen ofte wedu- „wen uitreicken een paer muilen”.

Mogen deze bepalingen blijk ge- ven van oprechte naastenliefde des erflaters, de volgende, van ijdelheid getuigende, kunnen minder onze goedkeuring wegdragen.

„Sullende ooc mijn wapen voor „mijn lijck voorgedragen worden, „ende dan opghangen in de kerk „tot Marssum met myn naem, wa- „pen en sterffdach, waervoor noch „de kercke armen aldaer bespreeke „hondert car. gls. Boven dit ende „myn vorige legaet, legatere noch „aende kercke ende gemene armen „tot Marssum twee hondert car. gls. „Edoch soo buiten vermoeden de „kerckvoochden neffens myn wapen „inde kerk op te hangen, weiger- „achtich mochten wesen, alsdan „beneme ic Testator denselve de „vorige legaten, ende maecke die „voorsz. legaten aen myn Gasthuis”.

„D' post wil direct noch (in) „direct gedogen dat myn groote „stoel tot Marssum in de kerk „door een ander stoel zal worden gekreuckt nochte gekrenckt „ende dat de te bouwene onder te nemene stoel niet velders „uit ende breder sal gemacct worde als myn Dienaer Iellema „deselve by myn leven heeft affgedeelt. Indien onze kerckvooch- „den echter daertegens belieffden te doen, dat mij leet solde „wese, alsdan beneme ick Testator den voorsz. kerckvoochden „ende het dorp Marssum alle myne aelmoessen haer besprooc- „ken, ende ooc de gunst ende beneficien van myn Gasthuis, „voorts sal myn voochd Iellema bevordere dat myn arme „weduwen een behoorlycke stoel in de kerk mogen genieten”.

Deze zitplaats in de kerk schijnt naderhand veel kwestie te hebben uitgelokt, terwijl Popta's wapen nimmer een plaats in de kerk heeft ingenomen en wel, omdat kerckvoogden, stijf en eigenzinnig als ze waren, dit niet verkozen. Daardoor bleven Marsums vrouwen dan ook langen tijd van de toelating in het gasthuis verstoken, en moesten zij het lijdelijk aanzien hoe vreemden een gunst genoten, die, wanneer kerckvoogden toeschietelijker waren geweest, ook aan haar was ten deel gevallen. 1)

Zoo iets was hard, en de Gasthuis-voogden hebben later die hardheid ingezien en trachten te verzachten door gebruikmaking van het vertrouwen en de volmacht, hun door den erflater geschonken.

Daar de financiën het ruimschoots toelieten, hebben zij in de jaren 1852 en '55 — zonder te handelen in strijd met Popta's uitersten wil, — telkens vier woningen te Marsum doen bouwen, met het doel, om daar bij v o o r k e u r behoeftige vrouwen uit het dorp te huisvesten. In 1858 zijn hier nog negen wonin- gen aan toegevoegd, terwijl in 1864, bij het dorp aan den weg naar Beetgum, twintig nieuwe woningen zijn gebouwd, waarvan er vier werden bestemd voor gehuwde lieden, een moeder en een dochter of twee zusters, en de overigen voor alleenlevende vrouwen. Al deze later gebouwde woningen zijn nagenoeg op dezelfde wijze ingericht als de oorspronkelijke kamers.

De Popta-stichting heeft bij velerlei voorspoed ook zorgelijke tijden doorgemaakt, zoo vooral gedurende den tijd der Fransche overheersching. Daarentegen zijn er ook zeer gunstige tijden beleefd, waardoor de op-

1) De Legende, die geen rekening houdt met testamentaire beschikkingen, verhaalt dat aan Dr. Popta, eens nabij Marsum op jacht zijnde, aldaar een dronk waters geweigerd was, waarom hij later het Gasthuis heeft doen bouwen, doch uit wraak de inwoning aan elk Marsummer ingezetene verbood.

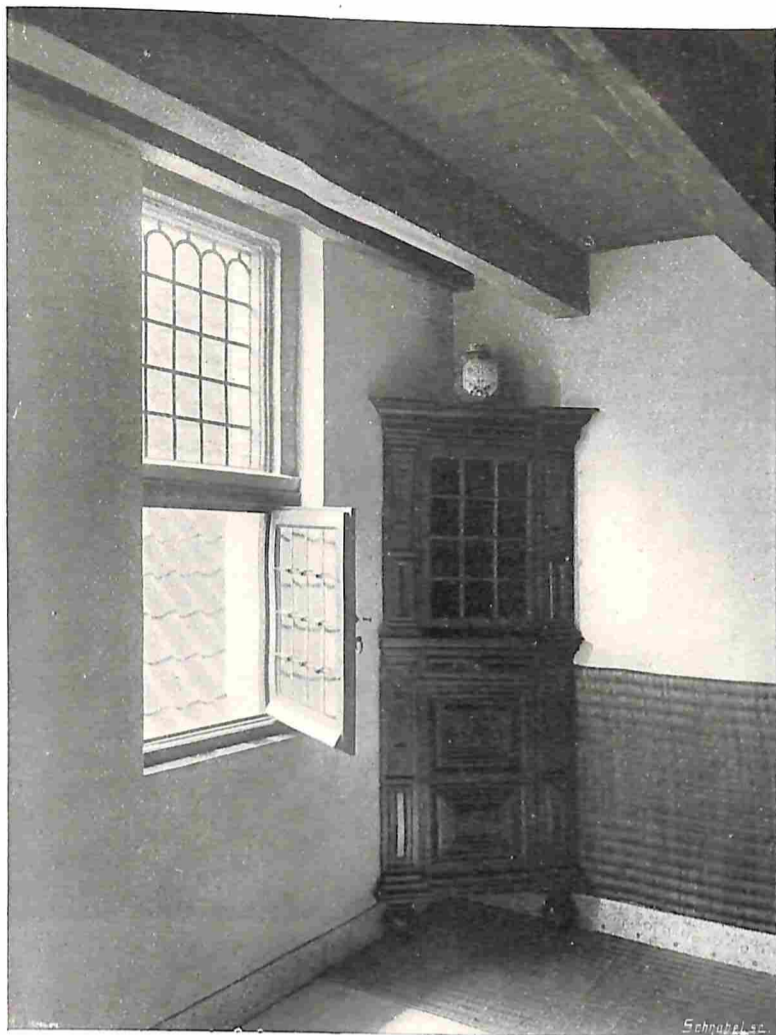

Foto Aug. F. W. Vogt.

HOEKSPINDE IN EEN DER ZOLDERVERTREKKEN VAN HERINGA-STATE.

brengrsten van landerijen etc. den Voogden, hoewel zij steeds met nauwgezetheid den wil des erfstaters hebben gehandhaafd, noodzaakten om van enkele testamentaire bepalingen af te wijken. Zoo zijn de wekelijksche toelagen in geld met het jaarlijksche verval voor ieder der bevoorrechten aanmerkelijk verhoogd. Verder is het uitdeelen van bier, kaas, kaarsen, muilen en het gastmaal op Popta's sterfdag afgeschaft en daarvoor een geldelijke toelage in de plaats gekomen. Uit onderstaand lijstje valt de thans bestaande regeling op te maken:

Elke verpleegde geniet per week / 4.—, 1 roggebrood, 1 bolle, 1 regelwegge; per kwartaal 5 K.G. boter; jaarlijks 10 kop grauwe-, 10 kop groene erwten, 10 kop gort, 40 ton baggelaar turf, en in plaats van muilen, / 2.—.

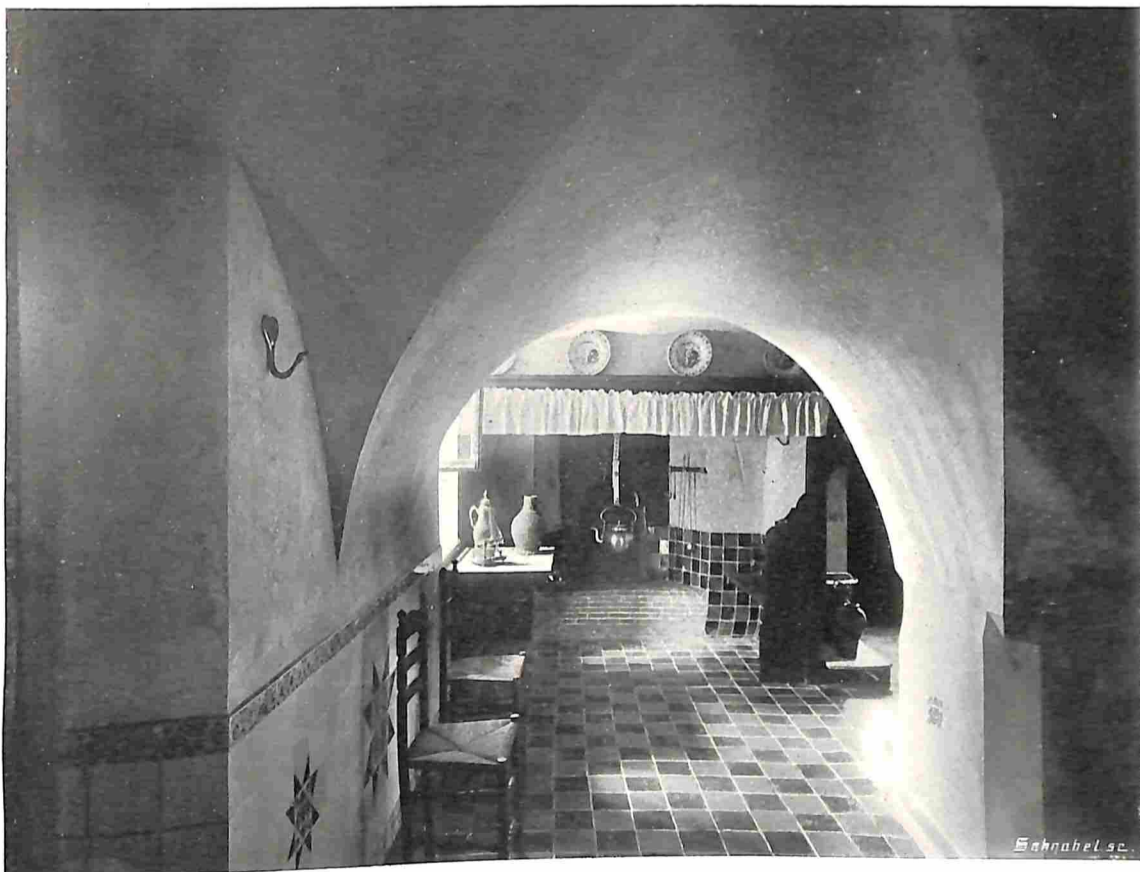

Foto Aug. F. W. Vogt.

KIJKJE IN DE KEUKEN VAN HERINGA-STATE.

Gezamenlijk twee vette keeien, waarvan ieder ongeveer 25 K.G. vleesch en vet ontvangt.

In Mei in plaats van bier ieder / 3.—.

In November in plaats van kaas ieder / 2.—.

In Mei en November in plaats van kaarsen telkens ieder / 0,70.

In plaats van den maaltijd op 7 November ieder / 3.— benevens de traditioneele „krentepoffen”.

Het hiervoor genoemde geldt echter alleen voor de zes-entwintig bewoonsters van het oude gesticht; de anderen in de later gebouwde woningen genieten buiten vrije woning / 4.— per week, waaronder er vier voorkomen van ieder / 6.— per week, met jaarlijks 40 ton turf.

Het bedrag der zes studiebeurzen is van / 200 op / 600 gebracht, zoodat de jaarlijksche uitgaven van de stichting thans over de / 25.000 bedragen. Tot bestrijding hiervan dienen de opbrengst der landhuren van 13 boerderijen, allen uit beste greidlanden op zwaren kleibodem bestaande; de renten van hypotheeken, effecten enz.

En hiermede zijn we gekomen aan het einde onzer beschrijving. Wij besluiten haar met den wensch, dat weldra van meer bevoegde hand eens een en ander uitvoeriger in het licht mag worden gesteld.

Auteursrecht voorbehouden.

Lecuewârdem—Amsterdam.

N. J. WARINGA.

HERFSTNEVELS.

RECHT vooruit ligt het bouwland. De veldvruchten zijn geogst. Waar voor enkele maanden de goudblonde rogge in lichte deining stond, daar is nu over de stugge stoppels een fijn-groen kleed gespreid, van snelgroeiende muur en van veldviooltjes met kleine bleekgele bloemen. De aardappelakkers zijn kaal en dor; in 't vale parse veld staan verspreid wat oppers dood loof, — men steekt er vuur onder, maar, vochtig als 't alles is van den kouden dauw, kringelt slechts een blauwig kolommetje rook op, dat stil wegdrijft, héél ver en laag, tot 't een grijs floers wordt rond een paar boerenhuizen.

Achter deze velden moet in een diepe gleuf de Maas stroomen. Ze is onzichtbaar. Ze ligt gedrongen tusschen de stijl-opgaande oevers.

Heel in de verte zwaait ze met een grillige bocht naar de overzijde en woelt met staag schuren het zand weg aan den voet van den kleinen heuvel, waarop een middeleeuwsch slot nog tot ontzag wil dreigen. 't Is er rondom vol houtgewas en het stugge van de zware hoge muren met smalle vensteropeningen spreekt niet, nu 't heele landschap gehuld is in 't waas van den vroeg-ochtend nevel.

Ginds, waar de glooiing van het Maasland eindigt, gaat de golvende lijn van een lange boomenrij. 't Is de oude Romeinsche heerbaan. Later werd 't de machtige, breede Napoleonsweg. Een dicht bladerdak van zware beuken of eiken of iepen. Soms is het weggedeelte ineens licht en zonnig, als de donkere laan wordt onderbroken door slanke, witte berken, reuzenhoog, met kort ombuigende takken stil hangend als van treurboomen.

De morgenzon vaagt langzaam 't wazige weg. Lichte zonnevlekken spelen er over de velden. Dan fleurt 't op in levendige herfsttinten... Maar als de lichtplekken even verflauwen, zien we weer 't verre beeld als met oude, doffe oogen....

De zon wint 't wisselspel. 't Wordt een lichtende, kleurige, blijde dag. 't Glinstert nu van witte zandplekken tusschen de donkere vakken van kleine dennen en 't bruin van laag eikenhout. Naast elkaar staan als goudgele pluimen wat slanke peppels. En dan is er weer 't zachte groen van een hoekje weiland, met dicht er bij de kleine woning, geteekend met fel witte lijntjes langs venster- en deurkozijnen.

Zoo 'n klein hoekje in die wijde ruimte kan daar liggen als een palet vol kleuren.... Men wordt niet moe er naar te zien. 't Beeld wisselt van tinten in den voortschrijdenden dag. Telkens, na een paar uur, vallen de schaduwen anders. 't Lichte bruin wordt doffer en 't helle geel krijgt donkerder goudkleur....

Vlak langs ons zweven zacht de verkleurde iepenblaren neer; even ritselt 't op den grond, dan is 't weer stil.

Straks schuilt de zon weg achter 't nevelgordijn, dat algeweven wordt, ver, aan den einder. Daar

zijn de kleuren reeds flets, de vale damp heeft alles vergrauwed. En al naderbij komt dit sombere weefsel... De zon gloeit alleen nog na; dan dooft het licht. En hoog langs de toppen van een boomenrij hangt opeens een blauw witte strook, een dichte sluier die gouden schoonheid zou kunnen verbergen, — maar 't licht is weg en hij omhult slechts vale grauwhed.

Uit de Maasdiepte en van de weilanden stijgen bijna onmerkbaar de nevels; uit de vuil-grijze lucht zakt langs en over de boomgroepen 't ontastbare doodenkleed, 'n kille mist. In huivering wachten de boomen. Onder 't floers, niet zichtbaar voor ons, menschen, waart de Vernieler rond. 't Laatste leven wijkt terug uit de verbleekende bladeren. Stervend moeten ze neerdwarrelen, één voor één... Maar er blijven er nog veel over. Nog eens mogen ze een blijden ochtend zien stralen, en misschien nog eens, tot 't ook hun tijd is en de kille nevelhand hen dwingt om te gaan... *Auteursrecht voorbehouden.*

Limburg, October 1912.

P. E. W. K.

DE SPIN ALS WEERPROFETES.

ALS weer-profetes is de spin dubbele aandacht waardig. De oorzaak van die bijzondere eigenschap moet bepaald gezocht worden in de bijzondere fijngevoelheid van hare zenuwen, die haar de dampkringslucht op de webdraden doet gevoelen.

Menschen, die zich toegelegd hebben om de handelingen der spinnen te volgen, hebben uit ervaring de volgende gevolgtrekkingen gemaakt:

Wanneer een kruisspin plotseling uit haar net loopt en zich verbergt, kan men veilig verwachten, dat er onweder op handen is. Wanneer zij omstreeks 10 uur in den voormiddag in haar web zit en dit bij herhaling met haar pooten schudt, blijft het dien dag mooi weer. Arbeidt zij bij regenachtig weer vlijtig aan haar web en verbindt zij dit aan ongewoon lange draden, dan maakt dit weer korten tijd daarna plaats voor goed weer. Verlaat een kruisspin haar web en zet zij op een andere plaats een nieuw web op, dan zal de windrichting korten tijd daarna veranderen; doch wanneer zij van dit web alleen de rechte draden vasthecht en niet aan de cirkelvormige arbeid, dan kan men er op rekenen, dat uit de windstreek, tegenover dit onafgewerkte weefsel gelegen, spoedig een harde wind waait, die echter niet langer dan een half etmaal zal aanhouden. Wanneer het diertje echter een gedeelte van haar web verscheurt dan is er storm te wachten; 't is alsof het schepsel wil zeggen: „de storm zou mijn web toch vernielen, ik zal het liever maar zelf doen en zoek dan voor lijfsbehoud een veilige plaats” Hoe verder de kruisspin zich van haar net verwijderd en hoe meer zij een zittende houding aanneemt met uitgestrekte voorpootjes, des te vaster kan men op de onbestendigheid van 't schoone weer rekenen. Ook mag men veilig aannemen, dat er regen aanstaande is, die niet met één dag zal eindigen, wanneer de huisspin voorraad van spijs verzamelt; bij de kruisspin wordt dit geprofeteerd doordien het dier dan in een hoekje of gaatje wegkruipt. Een kruisspin, die haar net nabij een kachel spant, voorspelt strenge vorst, maar een die haar weefsel nabij een venster bouwt, verkondigt dat er dooi weer op handen is.

Voorzeker een doelmatige barometer voor zittende huisvrouwen die een der vele geroemde Hollandsche deugden uit het oog verliezen.

Het verdient opmerking, dat jonge hangende spinnen het weer hoogstens één dag te voren voorspellen, terwijl oude spinnen dit dikwijls meer dan een week vooruit doen. Ook hier

zal de kunst of wetenschap wel door oefening moeten worden verkregen.

Een aardige historische bijzonderheid omtrent de profetie van spinnen zij hier nog vermeld.

Toen in 1704 een Fransch leger de Nederlandsche grenzen reeds was overgetrokken en de strenge vorst het oversteken onzer rivieren gemakkelijk maakte, viel omstreeks December plotseling dooi weer in. De Fransche generaals, voornamelijk Pichegru, beseften spoedig het gevaarvolle van den toestand, waarin zij door die weersverandering werden gebracht, daar bij aanhoudenden dooi de terugtocht en communicatie met Frankrijk afgesneden werd. Het besluit om terug te trekken was reeds genomen, toen aan Pichegru, nog vóór dat de desbetreffende legerorder was gegeven, een brief van zekeren Quartemère d'Isjouval, thans officier bij het leger en vroeger natuurkundige, werd overhandigd. Deze brieveschrijver, die zich als krijgsvangene te Utrecht bevond, deelde zijn kerker met spinnen, die hem heel wat weerkennis gaven. Zoo was het hem nu duidelijk, dat de dooi, die zijn levende barometers voorspelden, den wapenbroeders en landgenooten hoogst onwelkom zou zijn, maar

ook dat dit slechts enkele dagen zou duren, waarna de winter zich met verdubbelde kracht zou doen gelden. Kort na het invallen van den dooi vernam Quartemère, dat het Fransche leger tot den terugtocht had besloten, en onmiddellijk deelde hij zijn voorspellingen van de „vriendinnen, die hem nooit bedrogen”, aan Pichegru mede. De laatste geloofde de voorspelling en kon twaalf dagen later met het zwaarste geschut over de grootste Nederlandsche wateren trekken, — zoo hevig vroor het. Toen de Franschen den 28^{en} Januari 1705 Utrecht binnentrokken, werd Quartemère onmiddellijk losgelaten en naar Parijs gezonden.

Auteursrecht voorbehouden.

BEZOEK AAN FORMOSA.

(UIT EEN PARTICULIEREN BRIEF).

UIT het hoofd van dit epistel kondt ge opmaken, dat we op 't oogenblik in Takao liggen, op Formosa. 't Is hier zeer eigenaardig. Zooals we weet was Formosa vroeger zoowat Hollandsch, hoe het er verder mede gegaan is, herinner ik me niet juist. Alleen staat me de naam Cossinga en Dr. Hambroek voor, in verband met Formosa's geschiedenis; verder weet ik nog, dat het later Chineesch geworden is, en dat de Japanners het in 1805 veroverd hebben. Het is dus nu een Japansche kolonie of liever (tenminste volgens mijn oordeel, naar hetgeen ik ervan te zien heb gekregen) een plaats, waar de Japanners zich overgeplant hebben.

We zijn er gisteren aan wal geweest.

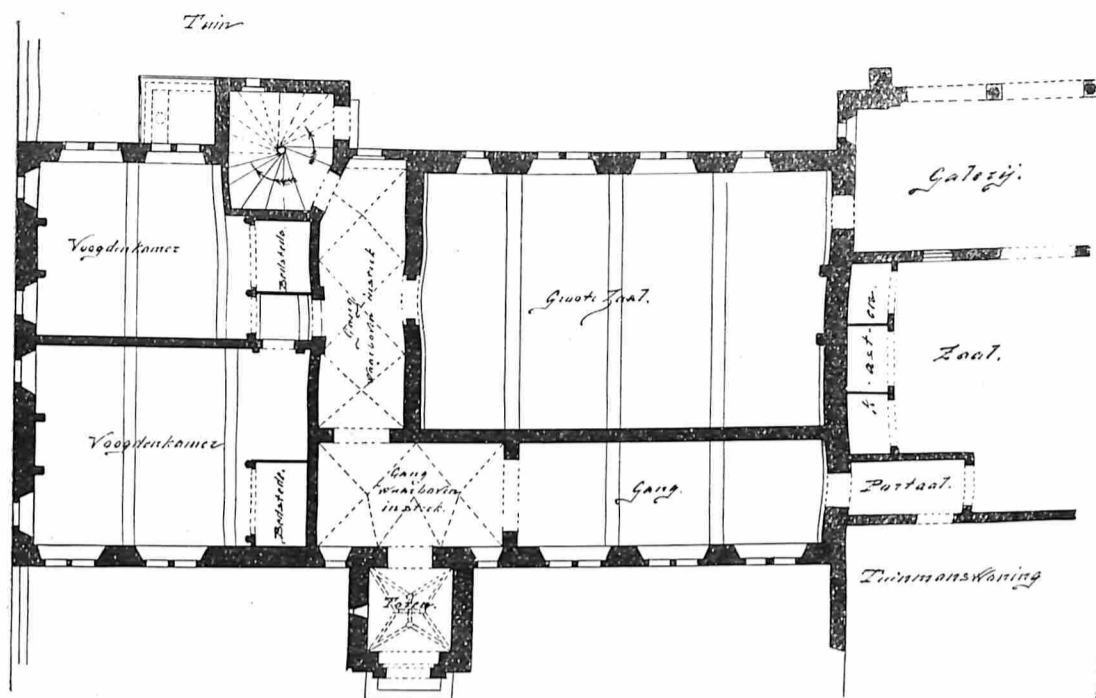
Nu moet ge niet denken, dat dit „aan den wal gaan” bestaat in gewoon de loopplank af te loopen en vervolgens aan wal te stappen. O neen! We liggen natuurlijk weer op de ree, omdat we te diep liggen om binnen te komen en omdat we bovendien petroleum geladen hebben. Er staat hier een hoop zee, zoodat we niet eens van de gangway af, in een sampan kunnen stappen. Hiervoor moeten wij een touwladder gebruiken. Toen we gisteren morgen echter de plaats wilden gaan bekijken, wás er niet eens een sampan. Geen nood! Er zouden volle lichters naar den wal gesleept worden door een groote sleepboot. Daar zouden wij mede naar land gaan. Dit was echter ook niet zoo gemakkelijk, want genoemde boot kon door de hooge zee niet langs zij komen. We zijn dus op een vollen lichter gaan zitten, want we hadden het nu eenmaal in ons hoofd gehaald, we zouden Formosa zien, coûte qui coûte. Nu was het zoowat een uurtje stoomen,

Foto Aug. F. W. Vogt.

17 DE EEUWSCHE KAST IN DE GROOTE ZAAL VAN HERINGA-STATE.

PLATTEGROND VAN HERINGA-STATE.

en half weg kwam er zooveel water over, dat we al dropen, voor we goed en wel aan wal waren. Gelukkig had ik mijn waterproof aantrokken, zoodat mijn onderkleeren bijna droog bleven. Tot overmaat van ramp begonnen die kisten met petroleum, waarop we zaten, te verschuiven door 't geweldig slingeren. Als ratten vlogen we toen over alles heen en brachten ons vooruit in veiligheid. We kregen toen wel wat meer water over, maar we hadden ten minste vasten grond onder ons, vergeleken met de schuivende petroleumkisten van eerst. We kwamen dan eindelijk zonder ongelukken aan den haveningang. De haven is een groote baai. De ingang is maar 80 M. breed en aan beide zijden rijzen hooge steile rotsen van 300 M. uit zee op, rechthoekig op het wateroppervlak. Deze rotsen zijn slechts een doorgang in den lageren bergketen, die het eiland hier omringt. Is men den ingang door, dan komt men niet in een bergland zooals men verwacht zou, maar in een laagvlakte, terwijl heel verderop, hoog in de lucht de toppen van een hoogen bergketen boven de wolken uitsteken.

In deze laagvlakte tusschen genoemd kustgebergte en den bergketen, die zich verder op het eiland uitstrekt, wonen de Japanners broederlijk dooreen met de vroegere kolonisten: de Chineezen. Ik zeg: broederlijk, want het is een zeldzaamheid, wanneer deze heeren het met elkander kunnen vinden en ook treft me dit, daar het voor ons, als overheerschers op Java, vreemd is, dat overwinnaars en overwonnenen hetzelfde werk doen. Wel heb ik opgemerkt, dat aan den wal de Chineezen meest als bedienden bij de Japanners werken en ook bestaat er een afzonderlijke wijk voor de Chineezen. Het groote verschil echter tusschen de Japanners op Formosa en de Hollanders op Java is, dat de Japanners alle soorten werk doen en niet zooals wij op Java allemaal „toewan” zijn. Daarom is Formosa ook eigenlijk meer een volkplanting op een veroverd gebied dan een kolonie. Ik heb ook verscheidene Japanners, die ik ontmoette, gevraagd of ze nog dachten naar Japan terug te gaan, maar die vraag kwam hun, geloof ik, erg naïef voor en een custom-officer antwoordde me zelfs, dat Formosa Japan was.

De Chineezen hebben grootendeels hunne eigenaardigheden behouden. Ze hebben nog altijd hun belachelijk wijde broeken en hun Chineesche baadjes aan, terwijl hun staart nog altijd bij elke plotselinge beweging door de lucht zweeft. Misschien verdwijnt deze ook nog wel, tengevolge der revolutie, evenals bij hun broeders in het Hemelsche Rijk zelf. Interessant en gemakkelijk tevens is het, om hier een vergelijking te maken tusschen de Japanners en de Chineezen.

Wanneer ge hier aan boord een oogenblik naar het lossen staat te kijken, ziet ge dat in één ruim of in denzelfden lichter Chineezen en Japanners staan te werken. Bij de eersten gaat alles even langzaam en laks, bij de laatste alles even vlug en kwiek. Ik zag een steng met 10 kisten te water vallen naast een lichter, waarop 2 Chineezen en 1 Japanner werkten.

De Chineezen hebben er met zijn tweeën twee uitgehaald en die éne Japanner acht. Het verschil was zóó in het oog loopend, dat het iedereen dadelijk opviel. Aan land is het precies hetzelfde, de Chineezen wonen vuil en smerig en bedompt. Het stinkt er in de Chineesche wijk. Terwijl in de Japansche buurten, zelfs in de kleinste arbeiderswijken, alles even netjes en zindelijk is. Als ik denk aan de ex-staartdragers zooals ik ze gezien heb in Hongkong, waar de Engelschen groote kazernewoningen voor hen gebouwd hebben, die ze vervuild hebben en die er, niettegenstaande de groote steenen muren met luchtige balkons, als stallen uitzien, zooals ik ze in hun eigen steden heb gezien, waar straten voor mesthoopen en varkenskotten fungeren, zooals ik ze heb gadeslagen als fabrikanten, die nog altijd gember en porcelein fabriceren evenals honderden jaren geleden, dan kunnen ze in

de verste verte niet in de schaduw van de Japanners staan.

Ook in hun ontspanningen maken ze een groot verschil, maar — ik zou naar den wal gaan en geen vergelijking maken tusschen Japanners en Chineezen, zoodat ik den draad weer op zal nemen en de rest bewaren, totdat ik thuis kom.

Inboorlingen heb ik niet gezien, deze wonen in 't gebergte en zijn dan half of geheel niet onderworpen, of ze wonen in de laagvlakte en zijn dan landbouwers. Koppensnellen is hun ook niet vreemd. Sommige stammen spreken Maleisch!

.....
We kwamen dan gisteren in Takao aan, en na ons voor één cent te hebben laten overzetten over een riviertje, dat in bovengenoemde baai uitloopt, kwamen we in het customhouse (douanenkantoor).

In plaats van ons te fouilleeren, zooals een welopgevoed douanenbeambte toch betaamt, werd ons een stoel gepresenteerd en begonnen we „stomme-pantomienetje” te spelen, want zij verstonden geen Engelsch en wij geen Japansch. Toen dat lang genoeg geduurd had en een van ons al gevraagd had „of hij de lolligste thuis was” werd er door den invloed van

een cigaret een Engelsch sprekende Japanner gehaald, die ons in langzaam, maar vrij goed Engelsch beduidde, dat daar en daar de hoofdstraat en daar en daar een tempel en een heuvel was, vanwaar we alles konden overzien. We zagen toen heel nette straten, waar nauwgezet voor de afwatering gezorgd was; waarschijnlijk vallen er dus zware regens. De heele stad is doorkruist met telegraafdraden; de trottoirs zijn van asfalt en in 't midden is de straat met een harde stofvrije laag bedekt. Naast de straten staan lage houten huizen, wel ruim en zindelijk, maar die toch klein lijken, doordat ze zoo laag zijn. Verder kwamen wij aan een fort, vroeger aangelegd door de Chineezen en waaraan nog duidelijk de sporen van den oorlog te zien zijn, of liever gezegd, dat half platgeschoten is. De verschillende tempels hebben we alzoo dikwijls gezien, en al zoo dikwijls hebben we de thee der gastvrijheid gedronken, dat hiervan het nieuwtje al af is en we maar doorgingen naar het lang beloofde „Bellevue”. Dit was werkelijk de moeite waard. We hadden er een globaal gezicht op het heele stadje, terwijl we toch laag genoeg stonden, om alles te kunnen onderscheiden. Ik zal me er niet aan wagen om dit ge-

Foto Aug. F. W. Vogt.

HOOFDTOEGANG VAN HET POPTA-GASTHUIS
AAN DE BINNENZIJDE.

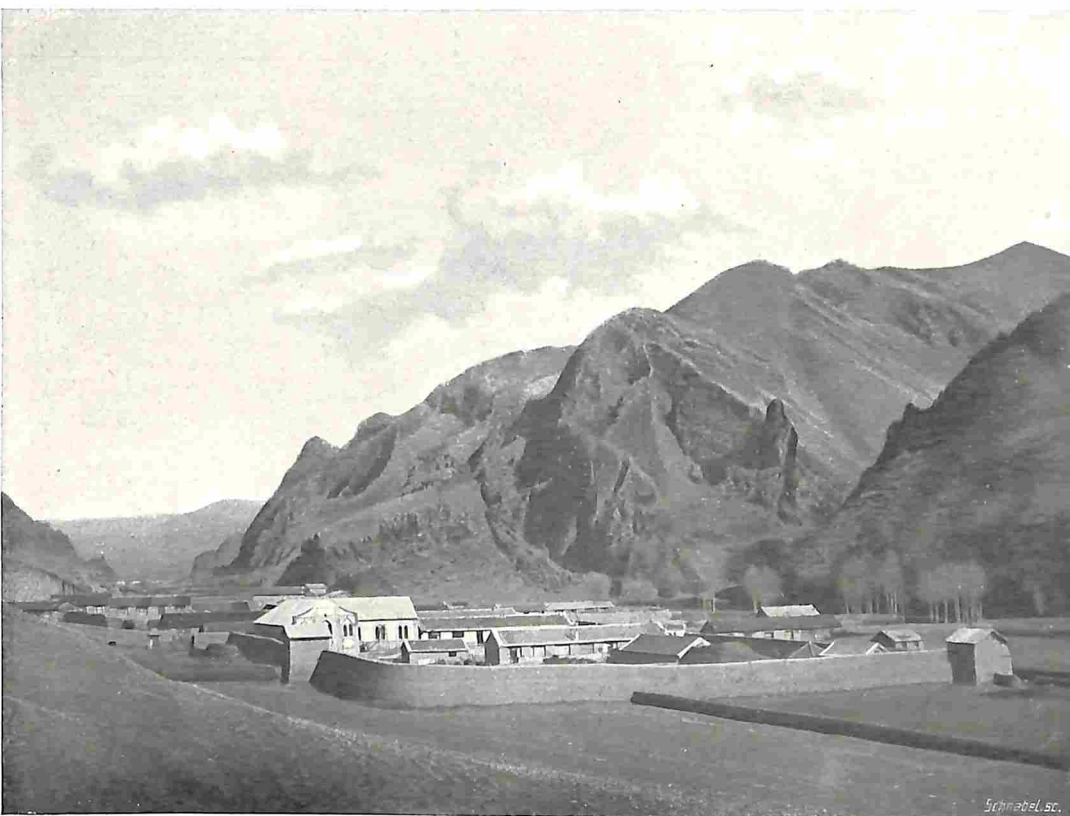
FORMOSA. INBOORLINGEN AAN DEN MAALTIJD.

zicht te beschrijven, want dit kan ik toch niet; alle beschrijvingen verliezen haar waarde, wanneer ze niet zoodanig zijn, dat de lezer zich het beschrevene kan voorstellen. We begonnen nu knapjes honger te krijgen en daar we allemaal gezonde jongens zijn, begonnen we ook knapjes naar een hartig brokje te verlangen. Toen begonnen we ons te herinneren, dat we nog geen

FORMOSA. DE OUDSTE VAN HET DORP.

café hadden gezien en bovendien hadden we ook geen Japansch geld. We spraken dan maar af, om eerst te eten en te drinken en dan met Hongkong-geld te betalen. Ja, men moet van den nood een deugd maken, als men honger heeft. De eigenaar van een appelwinkel gaf een jongen mee, die ons den weg wees. Dicht bij 't station werd een restaurant gevonden met een groot uit-

GEZICHT OP TAKAO AAN DE KUST VAN FORMOSA.

hangbord. Ik vermoed, dat er op stond: „Stationskoffiehuis” of: „Hier waarschuwt men voor alle treinen”. Hoe het zij, er waren tafels, stoelen en wat het voornaamste was: ham, eieren en biefstuk. Ik heb nog nergens zoo lekker ham met eieren gegeten, als in Japan, wanneer ik thuis niet meereken, want daar zijn ze nog lekkerder. We hebben dan ook heel wat verorberd.

Toen de eitjes met ham er in zaten, begonnen we zoo langzamerhand er aan te denken, naar boord te gaan. Eerst nog de misère met het betalen; want er werd de raad van een, naar ik veronderstel, bereisd Japanner ingewonnen en na vele Japansche gestes en complimenten, kwamen we er met vrij weinig kosten af. De eitjes met ham en biefstuk en een flesch bier kostten me 1 Dollar 80 ct. of ongeveer / 1.95.

Van naar boord gaan kwam echter niet veel, want er was intusschen zooveel wind en zee gekomen, dat geen enkel bootsman naar buiten durfde. „Goede raad was duur”. Eerst konden wij niet aan wal komen en nu konden wij niet meer terug. Zoo verval je van het ééne uiterste in het andere. We gingen dus maar weer terug naar wat ik noemen zal het „Stationskoffiehuis”. Daar had-je tenminste wat te eten en te drinken en... stoelen.

Toen we daar dan beraadslaagden, hoe we het best den nacht zouden doorbrengen, en toen we al tegenover den eigenaar, die geen woord Engelsch verstond, slaapgrimassen maakten, in de hoop, dat hij ons naar een hôtél zou brengen, kwam er nota bene een Europeaan binnen, die zich introduceerde als Mr. Tr. van Manilla. Hij was een Spanjoel en sprak natuurlijk zeer goed Engelsch en een beetje Japansch. Hij was daar voor zaken en had een klein tijdelijk kantoor in de Main-street. Hij zou ons naar een hotel brengen en daar de noodige orders geven. Hij was een en al voorkomendheid, zooals ge dat gewoon zijt, op plaatsen waar weinig Europeanen zijn. We bleven dus nog een glas port drinken en Mr. Tr. toonde zich een bereisd man, die veel gezien had en dit ook in zijn hersens had opgenomen en verwerkt. Het was zoodoende negen uur geworden en we gingen in optocht door de reeds donkere straten naar het eerste hotel, waarop met groote letters „Kobe Hotel” stond, vertelde de Heer Tr. Nu heb ik uit den aard der zaak vrij veel in Hotels geslapen, maar nooit heb ik in eenig hotel zoo weinig geslapen en zooveel gelachen, als in 't „Kobe Hotel” in Takao.

Dit alles was voor ons wel niet gloednieuw, maar als ge met drie menschen bij elkaar zijt, die alle drie in een goede stemming verkeerden en alle mogelijke moeite doen om alles van den humoristischen kant op te nemen, dan zou zelfs Nurks lachen.

Mr. Tr. leverde ons aan het hôtél af, besprak den prijs, gaf orders, ons om 4 uur te wekken en naar het Sampan kantoor te brengen. Zelfs bestelde hij koffie voor ons. Onder vele dankbetuigingen namen wij toen afscheid. Eerst werden natuurlijk onze schoenen uitgetrokken en kregen we een paar Japansche sandaaltjes aan, waarmee we erg onhandig manoeuvreerende, binnen konden gaan, tot groote hilariteit van eigenaar en het heele dienstpersoneel, dat zich verzameld had om de curiositeiten te bekijken.

Wij liepen op helderwitte strooien matten geruischloos en zacht zonder last te hebben van likdoorns of eenig ander inconvenient aan je voeten; alles maakte den indruk van de uiterste zindelijkheid. Wij kwamen in een vrij smallen gang aan weerszijden begrensd door houten schuifdeurtjes, welke toegang gaven tot de slaapkamers. Liep je rechthoekig op de gang de slaapkamers door, dan werd de volgende wand ook gevormd door schuifdeuren. Deed je die deuren weer open, dan volgde weer een gang, vervolgens weer kamertjes enz. Nu waren de andere wanden ook schuifdeuren, zoodat je heele kamer gevormd werd door verschuifbare houten lijsten met papier beplakt. Het ameublement bestond uit een dikke heldere witte strooien mat op den vloer, waarop eenige ronde gewatteerde zijden matjes lagen, waarop we moesten zitten met onze beenen gekruist onder ons zitvlak. De twee eigenaars of zoons van den eigenaar bleven ons trouw gezelschap houden, en hielpen ons, om van de drie kamers één te maken, door de bewuste schuifdeuren eruit te nemen en zoolang in een hoek neer te leggen. Een van ons stak een sigaret op. Een klap in de hand en een Japansch meisje komt hooren wat er noodig is; een order van de zijde van onze gastheeren, en ze komt terug met een klein potje met vuur en een grooten aschbak. We hadden nog een blik kaakjes bij ons, dat we gekocht hadden, in geval we geen eten meer konden krijgen. Het werd natuurlijk dadelijk voor haar opengemaakt. Ze liet zich ook niet onbetuigd, maar streek zich genoeglijk tusschen ons in. Zoo deed ook een collega van haar, die ons thee kwam brengen en nog een andere, die

toevallig voorbij kwam. Zoo zaten we dan met ons achten knusjes bij elkaar, kaakjes te eten en thee te drinken. Een van die kerels scheen van de gelegenheid te willen profiteeren, om eens een Engelsch lesje te hebben, want hij stamelde maar voortdurend: „hotel”, „hotel”. Toen ging hij pen en papier halen en schreef een paar regels Latijnsche letters, allemaal aan elkaar, die als je ze uitsprak wel wat op Japansch geleken. Ik vermoed, dat hij dacht, dat hij toen Engelsch schreef. Op 't laatst begon die komedie ons toch te vervelen en na eenige slaapgrimassen stonden de gediensstige geesten op en kwamen met onze bedden aansjouwen, die netjes op den grond werden uitgespreid. Zoo'n bed bestond uit 1°. een gewatteerde zijden deken, donker van kleur en zéér dik. 2°. een gewatteerde deken, ook van zijde en licht van kleur, 3°. daaroverheen een wit laken en tot slot een dikke geborduurde zijden deken bij wijze van dekking. Het hoofdkussen was minder zacht, maar bestond uit een rol, opgevuld met zaagsel en steenhard. We waren bijna in slaap, toen een van ons de aardigheid uithaalde, om ons deers in zijn handen te klappen. Weer verscheen een van die gediensstige kamerkatjes, schoof een der vele deuren open en ging op haar knieën zitten, om orders af te wachten, ze hoorde echter niets anders dan een: „Combaura”. (goeden avond). Ze werd niet eens kwaad, maar begon te gieren van 't lachen en liep hard weg, zeker wel denkende: „wat zijn het toch rare kerels, die Europeanen”.

We sliepen verder naar omstandigheden vrijwel en 's morgens werd ik wakker geschud door ons kamermeisje, dat mij kalm aan mijn ooren stond te trekken en me lachend vier vingers onder mijn neus duwde, om me te vertellen, dat het vier uur was. Nu moesten wij betalen en weer kwamen we met ons Hongkong-geld voor den dag. Hier waren ze echter niet goed over te spreken, maar de leergierige Japanner ging toch met ons mee om, zoo dachten we, ons naar de „sampan” te brengen. Voor wat er toen gebeurde geneerde ik mij toch. Hij ging kalm naar het huis van den Spanjoel van den vorigen avond, klopte dien op en ging vragen, of wij genoeg betaald hadden. Deze was nog zoo vriendelijk om ons schriftelijk mede te deelen, dat we 30 cent te veel hadden betaald en dat we hem dus nog 1 Dollar moesten geven, terwijl hij dan de sampan voor ons moest betalen. Zoo kwamen we dan van ochtend om 6 uur weer aan boord, verwelkomd door de vijf honden, die we hier hebben.

Auteursrecht voorbehouden.
A. V.

's Morgens vroeg op de Vischmarkt.

„MOOS, hobbelp op, anders gaat de visch dood!” „Nà, as jemeent, hobbelp-ie niet genoeg voor m'n drie steuvers?” Onder een babylonische spraakverwarring van Joodsch-Jordansch en visschersdialect, onder luid geschreeuw van „maak dat je an de schuit komt”, „zeven stuiver die mooi aal”, enz., enz., vooral wanneer er een zogenaamde goede schep van groot slag gedaan wordt, ritsen de opkoope(st)ers elkaar als het ware de tobbenweegschaal uit de hand.

Tegen zeven uur 's morgens begint gewoonlijk de afslag, in de hal; de visch wordt voor dien tijd in manden verschillende naar gelang en grootte, gesorteerd en vervolgens door de marktmeesters geveild.

Vele zogenaamde grossiers

Foto Aug. F. W. Vogt.

'S MORGENS VROEG OP DE VISCHMARKT. „SCHIPPER, ZIE DE KWALITEIT AN.”

in visch varen met hun schuit de visschers in het Kanaal of in 't buiten-IJ voor dag en dauw tegemoet, begeven zich aan boord der bidders om een gedeelte der vangst op te koopen, welke zij dan weder aan de vischvrouwen en venters per zooveel pond verkoopen, waarbij dan aan razen en tieren geen gebrek is.

Burgervrouwtjes, die tegen marktprijs hun visch zelf willen inkoop, dienen niet teer van gevoel te zijn, daar ze vaak menig gewaagde opmerking te verduwen hebben.

Verschillende al naar gelang van den tijd van 't jaar, vindt men er bokking, bot, schol, aal, garnalen, schelvisch en kabeljauw, welke laatste vaak bij geheele ladingen in ijs verpakt uit het hooge Noorden hier wordt aangevoerd.

Het leven en bedrijf bezorgt je vaak menig amusant oogenblik!

Een typische verschijning is er de koopman in tweedehands hoeden. Wegens den aard van hun bedrijf schijnt de wind den visschers nog al eens parten te spelen en van hun hoofddekseel te berooven. Geen nood: voor een dubbeltje of 15 cts voorziet onze koopman je weer van een geschikten hoed. „Schipper, zie de kwaliteit an, voel eens wat 'n fijn vilt, hier heij je 'n fijne Panema van Baron Rothschild”, enz., enz. En des koopmans humor en zijn billijke prijsnotering doet helaas menig origineel

Foto Aug. F. W. Vogt.

'S MORGENS VROEG OP DE VISCHMARKT. Z'N LIEFSTE GEZICHT VOOR DEN FOTOGRAAF.

Foto Aug. F. W. Vogt.

'S MORGENS VROEG OP DE VISCHMARKT. „O, O, WAT HEB IK ZE MOOI!“

hoofddeksel van Urker, Marker of Volendammer visscher door een moderner stadsmoedel vervangen.

Wat kan al niet bewerken, dat langzamerhand typische kleederdracht verdwijnt!

Als het gros der Amsterdammers ontwaakt is, is de typische drukte op de markt reeds afgelopen; na half acht zijn de vischvrouwtjes en venters er met hun karretjes al weer grootendeels van door, om in hun wijken hun waar aan den man te brengen.

Vóór het verplaatsen der vischmarkt, toen de hoofddrukke nog aan de Geldersche kade en de afslag nog op de Nieuwmarkt was, werd er in den aaltijd van Zaterdag op Zondagnacht aan de De Ruyterkade ter hoogte van de Lemmer- en Zwolsche booten aalmarkt gehouden. Het was toen een typische en oud Amsterdamsche gewoonte van de brassende jordaansche jeugd om na het sluitingsuur der nacht- en danshuizen een bezoek aan de aalmarkt langs het IJ, te gaan brengen. — Vaak kon men er dan getuige zijn van vechtpartijen ter wille van het zwakke en schoone geslacht.

Gelukkig is ons Amsterdam in de laatste jaren er niet op achteruitgegaan en zijn deze stuitende tooneelen grootendeels verdwenen.

Ofschoon het vischventersgilde over het algemeen in zijn woordenkeuze niet zoo heel erg preutsch is, is het echte typische jordaansche ras een slag volkje waarmee men, als men een beetje met hen weet om te gaan, best kan opschieten, waarvan men wel wat gedaan kan krijgen en die noodeloos iemand niet zullen molesteeren of hinderen. Een paar uurtjes op de vischmarkt 's morgens vroeg, langs ons nooit volprezen IJ doorgebracht, zult gij zeker niet betreuren.

Dat mijne illustraties er toe zullen bijdragen dat gij er persoonlijk eens een kijkje nemen gaat, is de wensch van

Auteursrecht voorbehouden.

AUG. F. W. VOGT.

VISSCHEN-LORE.

HIJ is zoo gezond als een visch! zeggen we van een kerngezond mensch. Ook de Duitschers gebruiken die uitdrukking, de Engelschen echter zeggen: zoo gezond als een voorn. Duidelijk is, dat de voorn ginds zijn roep van gezondheid te danken moet hebben aan een of andere volksmeening, en inderdaad bestond vanouds het geloof dat een voorn nimmer van ziekte te lijden zoude hebben. De slijmachtige schubbenhuid van die witvisschen dacht men zich als een beschutting tegen ongunstige invloeden van buiten. Ook hier te lande vindt de voorn in de volksgeneeskunst een plaatsje. In een Noordhollandsche stad hoorden we nog onlangs van een jong kindje, dat aan spijsverteringskwalen leed en geregeld op zijn bloote lijfje een levend voortje bevestigd kreeg, wat de kwaal heette te zullen wegnemen.

Eenzelfde meening bestond ook omtrent de zeelt, die eveneens met een taaie slijmlaag bedekt is. De meest vraatzuchtige snoek zou nimmer een zeelt opeten, om de eenvoudige reden dat de zeelt zijn apotheek vormde; aanraking van zieke lichaamsdeelen bij visch of mensch met een zeelt gold voor genezing aanbrenghend.

Reeds vroeger deelden we hier mede hoe sommige legenden de dwarsstrepen op de zijden der forellen verklaren, n.l. als brandmerken op een rooster opgedaan, waarna de heilige forel weder naar zijn vijver sprong. Soortgelijke mare gaat van den zonnevisch, een scherpstekelige makreel uit den Atlantischen Oceaan, welke de Fransche visschers „poisson de St. Pierre" noemen. De zijvlekken op dien visch zouden achtergebleven zijn

van de aanraking met den apostel Petrus, toen deze de schatpenning uit een visschenbek te voorschijn haalde. Ook van den dwarsgestreepten schelvisch vertelt men deze legende, terwijl die in Frankrijk om de zwarte vlekken ook wel „fergeron" genaamd wordt, evenals de Grieken hem „faber" noemden, wat denzelfden zin heeft.

Aardig zijn de legenden, bedacht om de scheeve monden der platvisschen te verklaren. Zoo zouden de visschen eens een koning kiezen en kwamen daartoe in grooten getale bijeen. De schol, die heimelijk hoopte tot koning te worden uitgeroepen, was zóó druk bezig zich nog met oranjerode vlekken op te sieren, om des te mooier voor den dag te komen, dat hij te laat ter vergadering verscheen.

— Ga maar weer naar huis! zeiden de andere visschen, 't is al beslist, de haring is onze koning! Smalend grijnsachte de afgunstige schol: — Zoo'n gewoon vischje koning! bah! En sedert dien tijd is zijn mond in dienzelfden scheeven grijns verward, alle nakomelingen erfdien dat mismaakte gezicht.

Naiever nog is de Iersche voorstelling, welke een tong, bot of schol in de zee van Galilea plaatste, waar die visch zich smalend en spottend over den predikenden Jezus uitliet als „maar een timmermansjongen uit Nazareth!" Voor straf bleven in

den zelfden stond zijn lippen in dien smalenden lach verstijfd staan.

't Koningschap der haringen wordt elders verklaard, doordat deze in schier alle zeeën voorkomende visch het blijde nieuws van Jezus geboorte tot aan de einden der aarde geboodschapt hebben zou.

Het geluk bij de vangst of ook de tegenslag in de visscherij wordt natuurlijk vanouds in verband met allerlei uiterlijke teekenen gebracht. Er zijn in de Noordzee visschers, die een paardenhoefijzer aan den mast gespijkerd hebben als talisman voor een goede vangst, wat Noorsch mythologisch te verklaren is. Anderen echter houden steeds een gezouten haring aan boord.

De Eskimovrouwen van Alaska zullen geen naaiwerk verrichten, terwijl hun mannen ter vischvangst op zee zijn, en als ze er niet buiten kunnen, zullen ze wel oppassen dit binnenshuis te doen, opdat de zee het niet kan zien.

De Aino's nemen nimmer vrouwen mede naar zee en verbieden de thuisblijvende vrouwen onder elkaar te babbelen, wat schade aan de vangst zou doen. Ook zullen ze steeds de gevangen visch heimelijk door een venster binnenshuis brengen, opdat de ongevange visschen er niets van zouden bemerken.

Over het algemeen schijnen vrouwen bij de vischvangst minder gewenscht te zijn. Op sommige Engelsche kusten mogen de vrouwen zelfs niet binnenkomen in vertrekken waar de mannen het want van aas voorzien en komt er onverhoeds toch een binnen, dan moet een geknield door haar uitgesproken „Onze Vader" het kwaad bezweren, dat ze stichtte, alvorens zij het vertrek verlaten mag.

Zeer naïef is het gebruik der Indianen van Britsch Columbia om geregeld elken dag in den trektijd der zalmen die toe te gaan spreken aan de rivieroever. Zij vleien de visschen met hooge titels om ze zoo gunstig te stemmen, opdat ze zich willig zullen laten vangen.

De Karak-Indianen van Californië plachten voor de zalmen in het voorjaar een dans te organiseeren aan de rivieroever. Zij hadden zelfs een plechtig offer ingesteld, waarbij de eerste zalm, die men ving, door een hunner gedeeltelijk werd opgegeten. Deze persoon was vooraf door een tiendaagsche vasten in de bergen tot dien maaltijd gewijd; de rest van den visch werd aan de vlammen van een offervuur prijs gegeven. Diezelfde wilden waren gewoon om de speerstocken voor de vischvangst ver van de rivieren op de berghellingen te gaan kappen, uit vrees dat de zalmen het mochten bemerken hoe er toebereidselen tot de vangst gemaakt werden en zich niet zouden laten aanspiesen.

Van dit soort bijgeloof is er ook ten onzent nog wel wat overgebleven, vermoeden wij. Visschers zijn op dit punt verbazend gesloten tegenover ongewijden. Schotsche zalmvisschers althans noemen de visch ook nimmer bij den naam wanneer ze aan den arbeid zijn. Ze hebben er een afgesproken benaming voor of vermijden het woord „zalm" hardop te uiten. En evenals uittrekkende jagers de ontmoeting met een oude vrouw als een ongunstig voorteken voor de jacht beschouwen, zijn er visschers, die liever geen geestelijke ontmoeten als ze hun netten uitbrengen of met den zegen langs de kust trekken.

Anderen vreezen weer het zien van een varken, een hond of een haas aan de kust. Wij weten van onze visschers wel, dat ze bij het schieten of overboord brengen der netten een zekere wacht voor hun lippen stellen om den gewenschten zegen bij de vangst niet te verbeuren. We kennen ruwe bonken, wien de grove taal vóór in den mond ligt, doch ze zwijgen bij het schieten van het want en zullen niet verzuimen aan het eind te prevelen: God zegen de vangst!

Auteursrecht voorbehouden.

G. DE GRAAF.